Concept

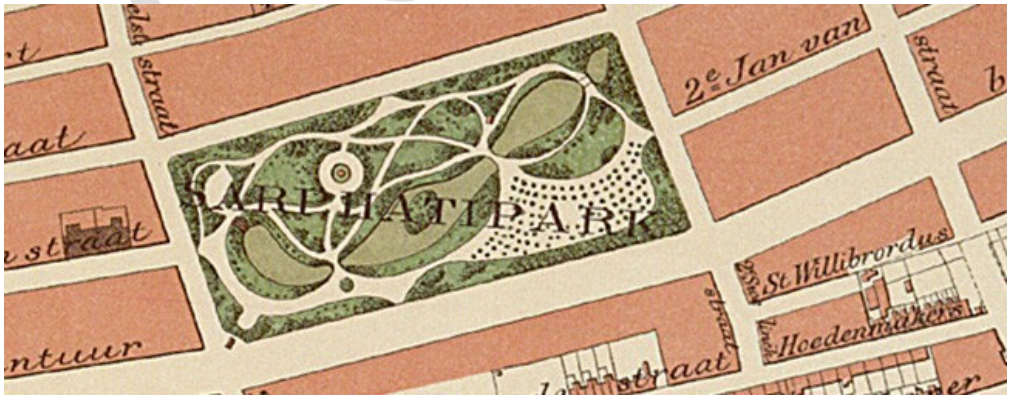
Memo **Cultuurhistorische verkenning Muziekeiland, Vondelpark**
2018.28

Aan: 5.1, 2, e
Auteur: 5.1, 2, e @amsterdam.nl; 5.1, 2, e
Datum: 02 07 2018

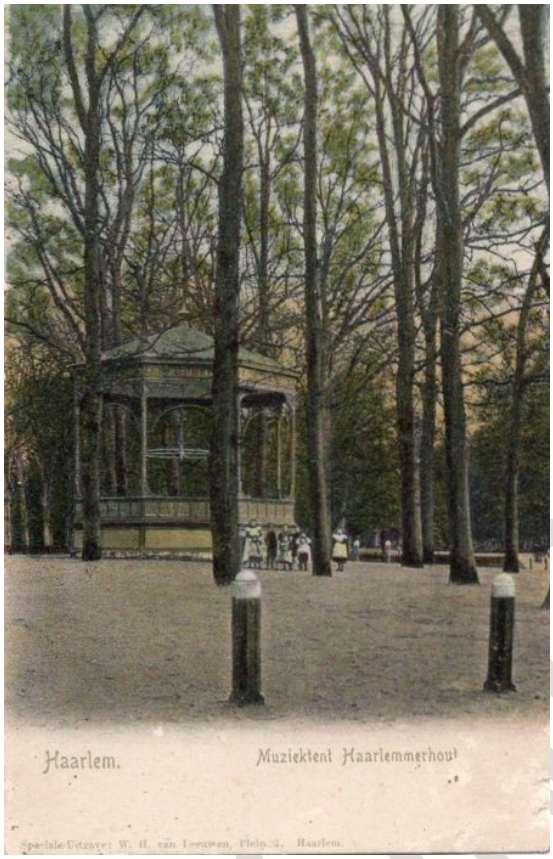
CONCEPT

Inleiding
In het kader van de ontwikkeling van een visie op de toekomst van het openluchttheater in het Vondelpark heeft Monumenten en Archeologie een korte memo cultuurhistorische verkenning gemaakt van het Muziekeiland. Op basis van het onderzoek naar veranderingen in de herinrichting van het eiland. Doet Monumenten en Archeologie aanbevelingen voor deze visie.

Vorm van het Muziekeiland
Het Muziekeiland heeft een langgerekte, nier achtige vorm met twee uitstulpingen aan de oostzijde. Het was al onderdeel van de derde fase van de oorspronkelijke uitleg van het Vondelpark uit 1864 maar werd in 1877 echt een eiland door de aanleg van een waterloop langs de zuidzijde. De hoofdweg loopt in oost-westrichting over het midden van het eiland, de overkluizing van het water gebeurt door duikers. Bruggetjes in de noord-oosthoek en aan de zuidzijde, dichtbij het theepaviljoen leggen een verbinding met de wandelpaden aan de overzijden van de waterloop. De bedoeling was dat een bosplein ontstond, zonder paden. Als voorbeeld werd door de oprichters van het Vondelpark de muziektent in het Haarlemmerhout genoemd. Mogelijk is ook het vroegere bomenplein in het Sarphatipark een goede referentie.



Sarphatipark, 1900. In de zuidoosthoek het bomenplein.



Muziektent in het Haarlemmerhout, kaart van rond 1900

CONCEPT

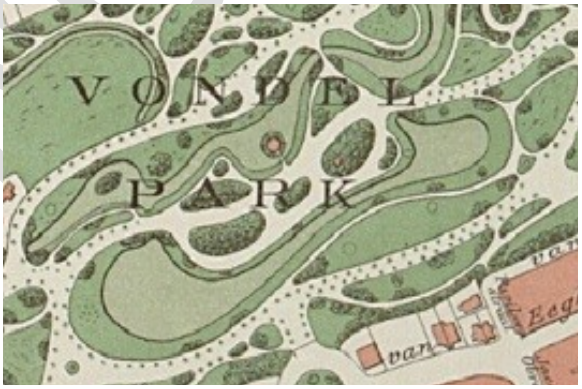


Muziektent rond 1890, met op de achtergrond het bomenplein

Padenverloop en beplanting



1881



1900

CONCEPT



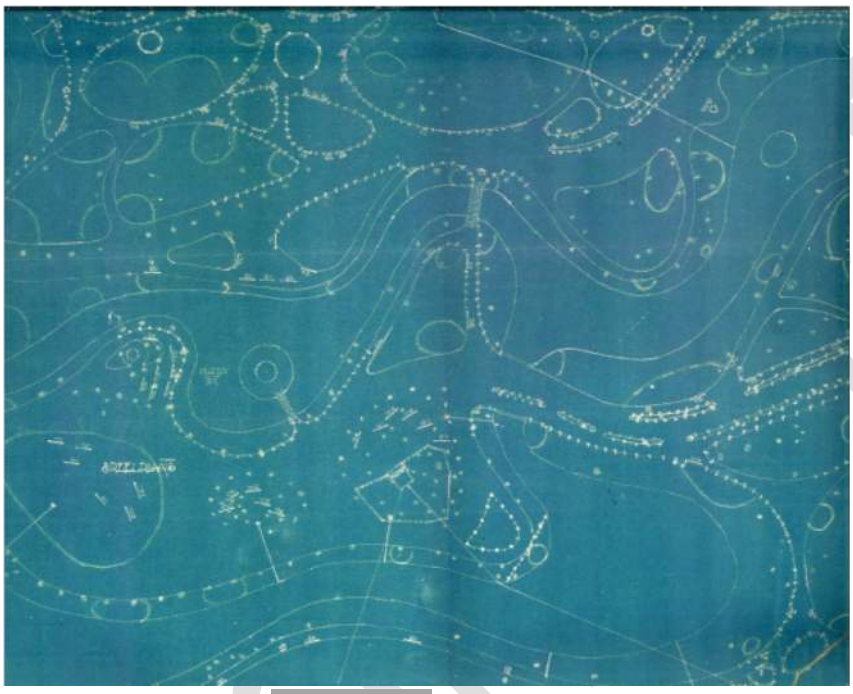
Ravage als gevolg van storm van 1914



1915

1870-1914

Aanvankelijk (1870-1914) bestaat het padenverloop van het Muziekeiland uit twee brede lanen die aan weerzijden van drie boomgroepen lopen en smallere paden die langs de oevers van de uitstulpingen liggen. Ook in de zuidoosthoek loopt een paadje langs het water. De drie boomgroepen kennen geen onderbegroeiing, zodat bezoekers van de muziekuitvoeringen onder de bomen kunnen staan. Er is geen sprake van een bomenlaan. Op de kaart van 1915 is het gehele eiland leeg als gevolg van de decemberstorm van 1914, afgezien van de bosschages in de noord-oostelijke uitstulping.



1923 ontwerp gebr 5.1, 2, e voor muziekeiland met links een speelplaats en rechts
Een buffetgebouw. Banken projecteren ze onder de bomen en op de speelplaats.

CONCEPT

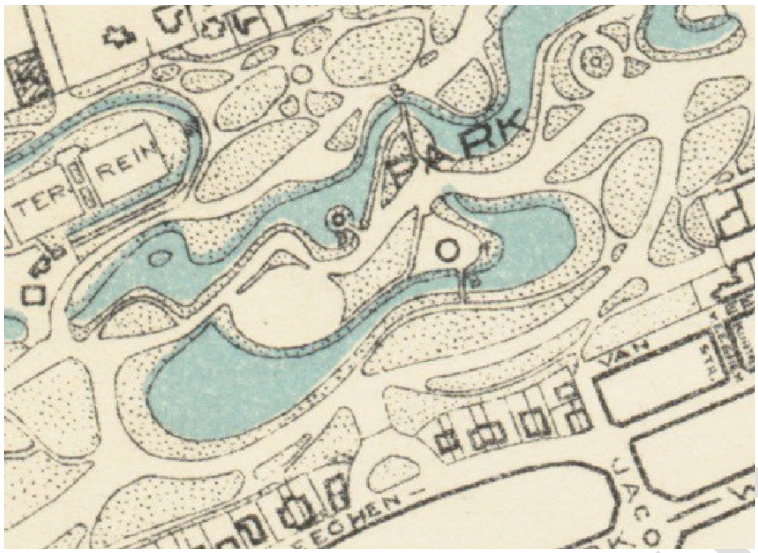


1928



1938

CEPT



1940

1923-1950

Het eiland werd in 1923 naar een ontwerp van de gebroeders 5.1, 2, e heringericht. De luchtfoto uit 1928 laat een leeg eiland zien. Alleen langs de noordoever waar de brug van de muziektent aanlandt en in de noordoosthoek is beplanting. Op de westzijde is bestrating aangelegd voor een speelplaats, de oostzijde is gereserveerd voor een terras. Op de tekening brengt 5.1, 2, e de centrale en oostelijk boomgroep terug, maar op de luchtfoto zijn deze niet te zien. De boomgroepen en bosschages in de uitstulpingen bleven. In het midden hield een door een hek omheind gazon het eiland open. Dit hek dwong de wandelaar de paden aan weerszijden van het gazon te volgen. Het buffet dat ze voor de zuidoostpunt ontwierpen, brandde in 1936 af. De bouw van het door hen in 1937 ontworpen theepaviljoen betekende geen wijziging in de aanleg.

CONCEPT



1948



1952



1974

1950-2009
Het eiland kent vanaf de oorlog twee open plekken in de zuid-oost en zuidwesthoek: het terras van het theepaviljoen en de speelplaats. Er tussenin ligt het gazon. Bomen in het grasveld en aan de noord- en zuidzijde schermen de speelplaats af van de rest van het eiland. Aan de zuidzijde is een zichtlijn open gehouden naar het park rondom. Een breed pad loopt in een hoekig verloop ten noorden van de speelplaats. Op een foto uit 1952 is een bomenlaan te zien, vermoedelijk om een duidelijk richting op het plein uit te zetten voor de fietsers. De door [redacted] ingezette tendens om looprichtingen op het Muziekeiland uit te zetten, werd daardoor nader ingevuld. Onderlangs, aan de zuidzijde van het gazon, liep een secundair wandelpad. Het bruggetje uit 1956, dat de houten brug achter het theepaviljoen verving, komt uit op een voetpad dat langs de bosschages in de oostelijk uitstulping de weg vervolgt over de Iepenbrug. Daarmee is ook een duidelijke noord-zuidverbinding over het eiland ontstaan.

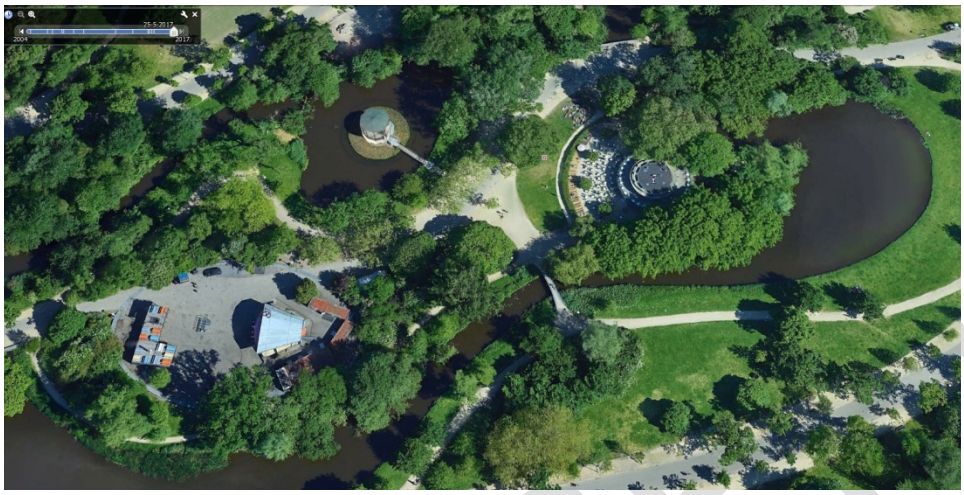
CONCEPT



2004


Vondelpark
Vondelpark
Vondelpark
Vondelpark
VAN EEGHENLAAN
JACOB OBRECHTSTRAAT
VAN EEGHENSTRAAT
KORTE VAN EEGHENSTRAAT

2018



2017



2008-2009

Met de renovatie uit 2008-2009 wordt de loop van het oost-west lopende brede pad iets verlegd. In het Renovatie- & Beheerplan wordt uitgegaan van het laten verdwijnen van de laanbeplanting in gelid uit de jaren vijftig langs de rand van het pad, als de bomen afsterven. Om die reden staan er nog bomen midden in

het asfaltpad. De bomen worden na afsterven meer verspreid terug geplant. De laan kronkelt te zeer om een mooie laan te kunnen zijn en de plannenmakers wilden zo meer recht doen aan de oorspronkelijke ontwerpvisie van de Zochers. De doorgangsweg wordt rond het openluchttheater geleid dat met een ovaalvormige muur wordt omgeven. Langs de zuidkant werd een wandelpad langs het water aangelegd. Het secundaire paadje verdween.

Bebouwing



De Iepenbrug (nu: Pater van Kilsdonkbrug), 1889



Publiek rond de muziektent onder de bomen, 1907

CONCEPT



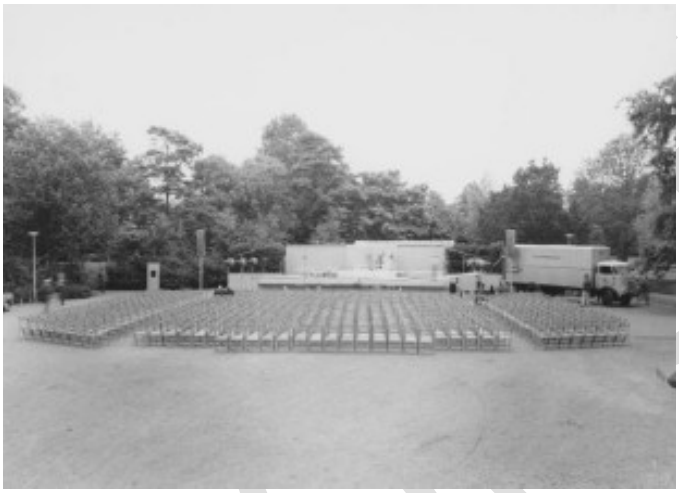
Kiosk te midden van de omgewaaide bomen, 1914



Buffetgebouw, naar ontwerp van gebr. 5.1, 2, e 1928



Theepaviljoen, gebr. 5.1, 2, e 1937



1961



1985: 5.1, 2, e in het openlucht theater

CONCEPT

Afgezien van de duikers die de hoofdweg over het eiland verbinden met de rest van het park, ligt in de noordoosthoek een bruggetje en ook aan de zuidzijde, rechts van het midden van het eiland ligt een brug. De eerste zogenoemde Iepenbrug (ontworpen door de Zochers) werd in 1889 vervangen door een door 5.1, 2, e ontworpen exemplaar. Later is de naam van de brug tot Pater van Kilsdonk omgedoopt. Het zuidelijke bruggetje dat eerst van hout was en achter het paviljoen aanlandde, werd in 1956 door een ranke, ijzeren exemplaar vervangen die meer naar het midden van het eiland kwam te liggen.

De Muziektent uit 1873, ontworpen door 5.1, 2, e is het eerste gebouwtje op het eiland, bedoeld voor regelmatig terugkerende muziekuitvoeringen. De voet van de muziektent is met gras omzoomd en met sierplanten aangekleed. Die sierplanten verdwenen na de oorlog . Later, rond 1900 kwamen er een kiosk bij, een kleine op de westzijde en een grotere in de oostelijke boomgroep. Een buffetgebouw, in 1936 ontworpen door de gebr. 5.1, 2, e in de zuid-oosthoek, maakte deel uit van het herinrichtingsontwerp. Na de brand van het buffet in 1936, ontwierpen de gebroeders op dezelfde locatie het blauw-witte theepaviljoen. De vormgeving heeft niet het landelijk karakter van het buffetgebouw, maar brengt in het open, alzijdige karakter, opgebouwd uit staal, glas en beton de idealen van het Nieuwe Bouwen tot uitdrukking. Door de haag rond het terras vormt dit een aparte enclave op het eiland. Muziektent en theepaviljoen zijn rijksmonument.

Toen de speelplaats in het oostelijk deel van het muziekeiland in gebruik werd genomen als openlucht theater, werd eerst van een tijdelijk podium gebruik gemaakt. Later, in 1984, kwam een permanent gebouw in de vorm van een schuin geplaatste luifel van staal, gezet in vierkante stalen kolommen. De vormgeving is vrij grof en heeft als belangrijkste doel het geluid in één richting te sturen. De aanvankelijk open constructie is nu aan de zijkant met hout afgesloten, vermoedelijk om akoestische redenen. In het zomer seizoen wordt tijdelijke bebouwing toegevoegd, hoewel de toiletten en de containers het hele jaar blijven staan. Luifel en tijdelijke bebouwing hebben geen noemenswaardige cultuurhistorische waarde.

Conclusie

Het eiland met de muziektent heeft van begin af aan een culturele bestemming gehad. Het eiland was opgezet als een bomenplein zonder paden. De boomgroepen die rond 1900 op het eiland stonden gaven wel een looprichting aan. De driehoekige uitstulpingen aan de noordzijde waren wel beplant. De focus lag op het Muziekpaviljoen; voor de toeschouwers was voldoende ruimte onder de bomen om toe te kijken. Na de storm van 1914 werd het eiland geheel heringericht met twee duidelijk, enigszins afgeschermde plekken: het terras van het buffet, later theepaviljoen en de speelplaats. Daarmee werd een tweedeling

CONCEPT

op het eiland geïntroduceerd, waardoor de Muziektent minder aandacht kreeg. Met de aanleg van een duidelijk gedefinieerd pad met bomen aan weerszijden in de jaren vijftig, ontstond een duidelijk onderscheid tussen de oost-west lopende hoofdweg en wandelpaden langs de periferie en een pad dat de hoofdweg kruist.

Het eiland bevindt zich nu in een overgangsfase waarin de nog aanwezige laanbomen een afgebakend pad suggereren. Nog steeds worden de speelplaats, nu openlucht theater en het terras, van de rest van het eiland afgeschermd. Hoewel de muziektent door de sierbeplanting aan de voet weer de aandacht op zich vestigt, heeft het geen duidelijke functie.

Waardebepaling en aanbevelingen

Bijzonder aan het Muziekeiland is dat het van begin af aan bestemd was voor cultuur en nog steeds als zodanig in gebruik is. De bebouwing is, afgezien van het openlucht theater, van een zeer hoog niveau: de Iepenbrug (nu: Pater van Kilsdonkbrug), de Muziektent en het Theepaviljoen zijn rijksmonument.

Van begin af aan zijn de zichtlijnen op de overige delen van het park open gehouden, waardoor het eiland weliswaar als een op zichzelf staand deel van het park kan functioneren, maar wel ene relatie houdt met de rest van het Vondelpark.

Door de herinrichtingen uit 1923 en 2008 is een wat hybride ruimte ontstaan. Vanuit het renovatieplan wordt een terugkeer naar de ruimtelijke opzet van een bomenplein beoogd, zoals de Zochers deze in 1864 hadden ontworpen. De profilering van het asfaltpad, de ommuring van het openluchttheater en de het met een heg begrensde terras van het theepaviljoen wijzen eerder op het benadrukken van de afzonderlijke functies. Door het ontbreken van een duidelijke functie voor de Muziektent en omdat de focus van de Muziektent verschoven is naar het terras en het openluchttheater, is ook de samenhang tussen de verschillende functies op het muziekeiland verdwenen. Het zou goed zijn om in de ontwikkeling van een visie op een vernieuwd openluchthater de relatie daarvan met het theepaviljoen en de muziektent te betrekken. Ook de vraag of een bomenplein met minder nadruk op het padenverloop de voorkeur heeft boven een eiland met duidelijk gedefinieerde paden zal deel van die visieontwikkeling moeten zijn.

CONCEPT